

Republika Srbija
Tužilaštvo za ratne zločine

OBRAĆANJE TUŽIOCA VLADIMIRA VUKČEVIĆA

Beograd, 30.septembar 2004.

OBRAĆANJE TUŽIOCA NA KONFERENCIJI „SUOČAVANJE SA PROŠLOŠĆU U BIVŠOJ JUGOSLAVIJI“ – UTICAJ MKSJ NA PROCES USPOSTAVLJANJA ODGOVORNOSTI

Izazovi: prenos znanja, prakse i slučajeva na domaće pravosuđe

Poštovani učesnici, dame i gospodo,

Pozdravljam vas u ime Tužilaštva za ratne zločine i u svoje lično ime.

Zahvaljujem organizatorima na pozivu i ocenjujem da je ovakav skup izuzetno značajan za podršku funkcionisanja institucije kao što je naša.

Progon učinilaca krivičnih dela ratnih zločina izaziva najveću pažnju međunarodne i domaće, jer se radi o vrednostima koje su krivično pravno zaštićene međunarodnim krivičnim pravom, a ta zaštita se obezbeđuje domaćim zakonodavstvom.

Strateška orijentacija države ka evropskim integracijama i priključenje evropskoj uniji predstavljaju značajan podstrek za suočavanje sa ovim problemom, a uspeh u krivično progonu predstavlja preduslov ostvarenja te orijentacije i približavanja domaćeg pravnog sistema evropskim i međunarodnim standardima. Iako je interes, krivičnog progona pre svega domaći, aktivnosti borbe protiv ratnih zločina su globalne i predstavljaju obavezu izvršavanja međunarodnih konvencija i ugovora.

Uspeh i efikasnost krivičnog progona učinilaca ratnih zločina i rada domaćih pravosudnih organa na svim predmetima zavisi od više činilaca. Efikasnost krivičnog gonjenja izvršioaca ratnih zločina ne zavisi samo od moralnih i stručnih kvaliteta ljudi koji vrše tužilačke funkcije.

Odgovornost za otkrivanje ratnih zločina i izvršioca, prikupljanje dokaza, leži, pre svega, na policiji. Medjutim, teško je i očekivati pomoć policije u tome, jer su upravo pojedinci iz njihovih redova vršili zločine, uništavali i prikrivali tragove izvršenih zločina, iako su po zakonu bili dužni da ih sprečavaju. S druge strane, pripadnici Odeljenja policije za otkrivanje krivičnih dela ratnih zločina i njihovih izvršilaca pokazali su izuzetnu efikasnost i profesionalizam postupajući po konkretnim zahtevima Tužilaštva za ratne zločine. Iz ovoga se može izvudji zaključak da se sve može ukoliko se hoće.

Veća je odgovornost države, koja ne čini mnogo u rasvetljavanju ratnih zločina, koje su počinili naši građani- pripadnici policijskih i vojnih snaga i koja nije u stanju da javno prizna da su izvršeni najteži zločini i da onaj ko ih je počinio mora odgovarati i da niko ne može svoj zločin pravdati tuđim zločinom, i da se moramo suočiti i obračunati sa tom strašnom prošlošću.

Bez toga nema budućnosti za građane ni za državu, bez toga su napori vršioca tužilačke funkcije uzaludni.

Država je, doduše, pokazala razumevanje za problematiku vezanu za ratne zločine izvršene na ovim prostorima. Izgrađena je posebna zgrada tzv. Specijalnog suda u kome se nalaze moderne sudnice opremljene najmodernijom audio-vizuelnom tehnikom, sva se sudjenja snimaju, čime je znatno olakšan rad svih učesnika u postupku. Mere bezbednosti svih učesnika u postupku su maksimalne. Poboľšan je materijalni status svih zaposlenih, a što sve deluje stimulatívno na kvalitet rada.

Posebnu pomoć tužilasštvu u radu pružili su međjunarodni subjekt i nevladine organizacije.

Probleme na koje smo naišli kao institucija svrstao bih u dve grupe:

Prvo, tu su opšti problemi koji se posredno tiču rada tužilaštva gde posebno izdvajam one koji su vezani za aktuelnu politiku. Ma koliko tužilaštvo ima jasno opredeljen stav koji potencira profesionalizam, česti komentari i pojava odredjenih članaka u medijima imaju veoma loš efekat na rad svih specijalnih organa, pa samim tim i na rad Tužilaštva.

Smatram da ovakav nastup degradira, razgradjuje i omalovažava institucije koje nose teret najtežih i najdelikatrinijih procesa današnjice. Česta polemika o ukidanju, smanjenju plata, reorganizaciji, štetno utiče na rad specijalnih organa i posredno ugrožava slučajevne najvišeg rizika koji se pred nama vode i čiji smo akteri.

Očekujem da se u narednom periodu ostvare aktivnosti na stavaranje prave slike u javnosti o značaju posla kojim se bavimo.

Posebni problemi su:

- Korišćenje dokaza prikupljenih od strane MKSJ
- Problem regionalne saradnje i
- Pitanje komandne odgovornosti

Pitanje korišćenja dokaza kojima raspolaže Haški tribunal odnosi se pre svega na iskaze svedoka koji su saslušani od strane istražitelja Tribunala ili koji su saslušani od strane sudskog veća u Tribunalu.

Sadašnji Zakon o krivičnom postupku državne zajednice Srbije i Crne Gore ne dozvoljava da se na odgovarajući način, kvalitetan i sistematičan, upotrebljavaju informacije i dokazi prikupljeni od strane MKSJ, tako da Nacionalni sud Republike Srbije može prihvatiti samo dokaze koji su izvedeni pred domaćim sudovima. Ovaj problem se može i mora rešiti izmenama našeg procesnog prava.

Naime, u Zakoniku o krivičnom postupku treba uneti odredbe na osnovu kojih bi mogao da se obezbedi da je svaki dokaz prikupljen od strane MKSJ na način predviđen Statutom i Pravilnikom o postupku i dokazima MKSJ bude automatski takvog kvaliteta i značaja da se može prihvatiti i od strane Suda za ratne zločine u Republici Srbiji. Ovo bi važno kako za neposredne dokaze tako i za dokaze kojima se na posredan način utvrđuje postojanje određenih činjenica i okolnosti.

Na potrebu usklađivanja postojećeg procesnog zakona na predstavljen način ukazuje i činjenica da je država Srbije i Crne Gore potpisnik određenih Evropskih konvencija u kojima se u okviru međunarodne saradnje u krivičnim stvarima priznaje princip «uzajamnog priznavanja dokaznog materijala».

Naime, ovaj princip je sadržan u čl. 27. Evropske konvencije o Međunarodnom važenju krivičnih presuda, iz 1970 godine i u čl.26. Evropske konvencije o prenosu postupaka u krivičnim stvarima. Prema citiranim odredbama svaka radnja koja se tiče postupka, koja je preduzeta u državi koja je uputila zahtev u skladu sa zakonima i propisima, ima istu važnost u državi kojoj je upućen zahtev, i to kao da su je preduzeli organi vlasti te države.

Ovaj princip uzajamnosti predviđen je i u čl.45. 118 Modela ugovora o prenosu postupka u krivičnim stvarima, usvojen od strane Generalne skupštine UN 14.12.1990. godine.

Odredbe Ustava SFRJ, kao i pomenute odredbe Međunarodnih konvencija, ukazuju na potrebu i obavezu države SCG da svoje propise iz ove oblasti, dakle propise o

pravilima krivičnog postupka (ZKP) usklade sa Međunarodnim pravilima predviđenim u ratifikovanim konvencijama.

Rešavanjem ovog pitanja s jedne strane bi se olakšalo izvođenje dokaza pred Nacionalnim sudovima u postupcima protiv učinilaca ratnih zločina, jer je činjenica da Haški tribunal od dana svog konstituisanja do danas prikupio značajne dokaze koje prezentuje sudu u MKSJ, a kojima se ustvari definišu i događaji na Kosovu, koji su predmet istraživanja i ovog Tužilaštva.

S druge strane izmena ovih procesnih odredbi je neophodna posebno u situacijama kada je izvesno da će doći do prenošenja pojedinih predmeta od strane Tribunala na Nacionalni sud.

Problem regionalne saradnje

Treba imati u vidu činjenicu da je ovo tužilaštvo nadležno za krivična dela ratnih zločina koji su izvršeni van područja Srbije, na teritorijama država, bivših republika SFRJ. Zbog toga se pojavljuje problem saslušavanja svedoka koji nisu dostupni domaćim organima, tj. svedoka iz drugih regiona ili sa Kosova. Trenutno ovo Tužilaštvo ima potrebu za saslušanjem u svojstvu svedoka 92 lica albanske nacionalnosti koji žive na području Kosova.

Doduše ovo pitanje je rešeno donekle i Evropskom konvencijom o pružanju pomoći u krivičnopравnim stvarima, čiji smo mi potpisnik i koju su potpisale i ratifikovale sve države u regionu, osim Bosne i Hercegovine. Međutim, da bi se ovo pitanje do kraja rešilo, neophodno je zaključenje bilateralnih sporazuma sa svim državama u regionu. Takav sporazum postoji sa Republikom Hrvatskom, sa kojom smo i imali konkretnu saradnju koja se ogleda u saslušanju svedoka sa područja Hrvatske. To je urađeno u predmetu Ovčara, kada je u prostorijama Županijskog suda u Zagrebu saslušano desetak svedoka, hrvatskih državljanja što je rezultovalo procesuiranju još jednog lica izvršioca ratnog zločina koje je dotada izmicalo pravdi i u Hrvatskoj i u Srbiji.

Što se tiče problema Komandne odgovornosti Tužilaštvo za ratne zločine ukazuje da je i na početku oružanih sukoba na prostorima bivše Jugoslavije, ona je kao doktrina postojala i to po sledećim osnovama:

- a) Obaveze koju je SRJ preuzela ratifikacijom Ženevskih konvencija i Dopunskih protokola I i II
- b) Ustava SFRJ i SRJ koji predviđaju da ratifikovani međunarodni ugovori predstavljaju integralni deo unutrašnjeg prava, i da čak imaju primat u odnosu na savezne i republičke zakone; i

c) domaćih odredbi koje eksplicitno utvrđuju komandnu odgovornost u vojsci - član 21 Uputstva o primeni pravila međunarodnog ratnog prava u oružanim snagama SFRJ, koje je usvojeno 1988. godine i koje implementira odredbe Ženevskih konvencija i Dopunskih protokola o komandnoj odgovornosti.

Ovim pravilima utvrđena je lična odgovornost i odgovornost pretpostavljenog.

Tako član 20: «Lično je odgovoran za povredu pravila ratnog prava svaki pojedinac – vojno ili civilno lice – koje izvrši tu povredu ili naredi da se ona izvrši. Nepoznavanje odredaba pravila ratnog prava ne isključuje odgovornost onih koji su te odredbe povredili», a član 21. «Vojni starešina je lično odgovoran za povrede pravila ratnog prava ako je znao ili je mogao da zna da njemu potčinjene ili druge jedinice ili pojedinci pripremaju izvršenje takvih povreda, pa u vreme kada je još bilo moguće sprečiti njihovo izvršenje ne preduzme mere da se te povrede spreče. Lično je odgovoran i onaj vojni starešina koji zna da su povrede pravila ratnog prava izvršene, a protiv prekršioca ne pokrene disciplinski ili krivični postupak ili, ako nije nadležan za pokretanje postupka, prekršioca ne prijavi nadležnom vojnom starešini». Medjutim, pored svih pravnih pretpostavki za uvođenje komandne odgovornosti kako je ona u primeni u Haškom Tribunalu, važeće krivično zakonodavstvo je ne poznaje kao poseban oblik odgovornosti niti pak kao zasebno krivično delo.

Odredbe Krivičnog zakona, posebno odredba člana 30. Krivičnog zakona, predviđa da se krivično delo može izvršiti radnjom nečinjenja.

Radi se o nečistim-nepravim delima nečinjenja. Dakle, učinilac može izvršiti krivično delo nečinjenjem kada je propustio činjenje koje je dužan izvršiti. Krivična dela nečinjenjem su ona koja su nastala propuštanjem obavezne aktivne delatnosti, kojom se postupa suprotno imperativnoj normi. Ova norma se može nalaziti i u propisima van krivičnog prava, na primer, u propisima Vojnog prava.

Mišljenja smo da se u ovoj oblasti mogu tražiti oblici vinosti komandanata ali, napominjemo da se svaki slučaj mora pažljivo i precizno razmotriti, zbog toga što naše zakonodavstvo ne dozvoljava pravljenje bilo kakvih improvizacija i unapred utvrđenih šema odgovornosti.

Verujemo da će pripremljene izmene i dopune našeg krivičnog zakonodavstva, koje idu u ovom pravcu, uskoro i definitivno razrešiti ovaj problem. Tako će naše krivično zakonodavstvo i po pitanju komandne odgovornosti biti uskladjeno sa pravilima i institutima koje poznaje savremeno međunarodno krivično pravo.

Na kraju bih želeo da istaknem sledeće:

Osnovni cilj Tužilaštva za ratne zločine je da kroz najviši nivo profesionalnosti

pokaže da je pravosuđe Srbije u mogućnosti da vodi ovako delikatne slučajeve kao što su ratni zločini. Pored toga osnovni elementi delovanja tužilaštva su :

1. Rad tužilaštva zasnovan je jedino i isključivo na međunarodnopravnim obavezama zemlje i unutrašnjem zakonodavstvu. Rad Tužilaštva nije i ne sme da podleže uticajima političkih stranaka i dnevne politike, kao ni bilo kojih drugih političkih aktera ili interesnih grupacija.
2. Pristup Tužilaštva slučajevima kojima se bavi određen je jedino pravnim i činjeničnim argumentima individualne odgovornosti, bez obzira na etničku ili bilo koju drugu pripadnost, bilo počinilaca, bilo žrtava.
3. Rad Tužilaštva karakteriše najviši profesionalizam, kreiran selekcijom tužilaca najviših stručni i moralnih osobina.
4. Tužilaštvo će težiti da o svom radu sistematično obaveštava domaću i inostranu javnost sa ciljem da stvori pozitivan odnos javnog mnjenja prema suđenjima.
5. U nastupu prema javnosti Tužilaštvo će težiti da argumentuje potrebu procesuiranja ratnih zločina pred domaćim pravosuđem, prezentirajući sve prednosti društvenog ekonomskog i profesionalnog karaktera za takav pristup.
6. Tužilaštvo će razvijati konstruktivnu i interaktivnu saradnju sa Tužilaštvo Haškog tribunala za zločine počinjene u bivšoj Jugoslaviji, sa kojim će funkcionisati partnerski, težeći da što veći broj slučajeva prebavi u nadležnost domaćih sudova.
7. Tužilaštvo će aktivno delovati sopstvenim inicijativama i predlozima u pravcu dogradnje i usavršavanja postojećeg zakonodavstva i procesnopravnih preduslova za efikasnije procesuiranje ratnih zločina.
8. Tužilaštvo će se posebno zalagati za takvu dogradnju domaćeg zakonodavstva koja će jačati zakonske temelje tehničke saradnje sa međunarodnim institucijama.
9. Tužilaštvo će pokretati inicijative da se zakonskim izmenama uklone problemi koje opterećuju rad pravosudnih organa u Srbiji, posebno u oblastima koje se odnose na zaštitu svedoka, komandnu odgovornost, izvođenje dokaza i sl. Posebno će se zalagati za moderna i preovlađajuća rešenja u savremenoj praksi procesuiranja ratnih zločina a koja se zasnivaju na nalazima viktimološke nauke o potrebi da se i same žrtve učine jednim delom akterima procesa.
10. Tužilaštvo će težiti da svojim profesionalizmom obezbedi dalju podršku svih relevantnih međunarodnih subjekata, medija, profesionalnih udruženja i nevladinih organizacija, uz pojačano korišćenje svetskih iskustava u procesuiranju ratnih

zločina.

Kao što možete zaključiti reč je o najopštijem okviru i konceptualnom temelju aktivnosti Tužilaštva za ratne zločine u Srbiji. Pri formiranju i u vreme donošenja Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupcima procesuiranju ratnih zločina, Tužilaštvo je imalo podršku zasnovanu na širokom konsenzusu u Srbiji i međunarodnoj zajednici. Smatramo da je izuzetno važno da i svaka nova Vlada Republike Srbije nastavi sa ovakvom podrškom davajući jasan signal međunarodnoj zajednici da želimo i da možemo da procesuiramo ratne zločine pred domaćim pravosuđem.

TUŽILAC ZA RATNE ZLOČINE
Vladimir Vukčević